

گزارش چکیده پایان نامه / رساله
فارسی و انگلیسی

نام و نام خانوادگی
دانشجو:

حمید
ملکجاری

رشته
تحصیلی:

مطالعات منطقه‌ای - مطالعات
خاورمیانه و شمال آفریقا

مقطع
تحصیلی:

کارشناسی
ارشد

تاریخ
دفاع:

۱۴۰۲/۰۴/۱۸

نام استاد راهنما

دکتر محمد ولی
مدرس

نام استاد/
اساتید مشاور

دکتر نیما رضایی

نام استاد/
اساتید داور

دکتر مجید محمد شریفی

عنوان

پایان نامه / ساله:

تأثیر توان موشکی ایران بر قطبش (گرایش) کشورهای منطقه خاورمیانه به قدرتهای فرامنطقه‌ای (با مطالعه موردی کشورهای عرب حاشیه خلیج فارس)

بیان مسئله:

به طور کلی، سیاست دفاعی هر دولتی برای مقابله با تهدیدات، متأثر از محیط امنیتی آن شکل می‌گیرد. محیط پیرامونی محدودیت‌ها و الزاماتی را برای هر بازیگر سیاسی پدید می‌آورد. جمهوری اسلامی ایران به دلیل واقع شدن در منطقه خاورمیانه با چالش‌ها و تهدیدات عمده در محیط امنیتی خود روبرو است. عوامل متعددی از قبیل موقعیت ژئوپلیتیک خاورمیانه و منابع عظیم نفت و گاز در آن و حضور قدرت‌های فرامنطقه‌ای در محیط پیرامونی ایران، افراط‌گرایی، تنش‌های قومی، فرقه‌ای و تروریسم، و بی‌اعتمادی بازیگران منطقه‌ای به یکدیگر، این عوامل امنیت در محیط پیرامونی ایران را به معمای تبدیل کرده است.

التهاب دائمی فضای امنیتی منطقه خاورمیانه دولتهای منطقه را ناگزیر از توسعه گسترده توان نظامی و تدارک تسلیحات متعارف و غیر متعارف در ابعاد وسیع نموده است. ضمن اینکه به دلیل حضور و نفوذ قدرت‌های خارجی امکان شکل‌گیری اتحادها و ائتلاف‌ها و در نتیجه، ایجاد موازنه‌ی قوای منطقه‌ای قدرت نیز فراهم نشده است. در نتیجه، بسیاری از کشورهای منطقه برای حفظ امنیت خود، سیاست‌ها و راهبردهای دفاعی خود را براساس اتحاد با قدرت‌های بزرگ تنظیم کرده و با واگذاری پایگاه‌های نظامی و خریدهای کلان تسلیحاتی از این کشورها سعی در حفظ امنیت خود دارند.

کشور ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ و پشت سر گذاشتن تجربه تلخ جنگ تحمیلی و تحمل خسارات سنگین مادی و معنوی از یک سو، و به دلیل برتری دشمنان و رقبای بالقوه از دیگر سو، با تأکید بر دکترین دفاعی بر بازدارندگی متعارف (رتالیسم تدافعی)، گسترش توان موشکی را به عنوان کانون اساسی سیاست‌های دفاعی و امنیتی خود قرار داده است.

دستیابی به فن‌آوری و بومی‌سازی ساخت و پرتاب موشک‌ها، و موفقیت‌های روز افزون ایران در این راستا، همواره در معرض انتقاد شدید دولت‌های غربی و به طور عمده رژیم اسرائیل، ایالات متحده آمریکا، کشورهای عرب حاشیه خلیج فارس و تا حدی اتحادیه اروپا بوده است. دیدگاه‌های متعددی نسبت به ماهیت امنیتی توانمندی موشکی جمهوری اسلامی ایران وجود دارد. یک دیدگاه که عمدتاً ریشه در نگاه آمریکا، و متحدان غربی‌اش و کشورهای شورای همکاری خلیج فارس دارد، ماهیت توانمندی موشکی ایران را تهاجمی، مخرب، در خدمت اهداف توسعه طلبانه و حمایت از تروریسم و مغایر با اهداف و منافع خود در منطقه و متحدان سنتی خویش می‌داند.

دیدگاه دیگری که منبعت از نگاه مقامات سیاسی و نظامی جمهوری اسلامی ایران است ریشه در محیط ناامن و بی‌ثبات و شرایط ژئوپلیتیک متغیر و هزینه‌های امنیتی سنگینی که طی چند دهه به ایران تحمیل شده، دارد. بطوری که مجبور به دفاع از بقاء خود بوده است.

تداوم بی‌ثباتی و ناامنی در محیط پیرامونی ایران، و از همه مهمتر وابستگی شدید امنیتی حکومت‌های جنوبی به قدرت‌های فرامنطقه‌ای، موجب ناامنی شدید و منشاء تهدید دائمی برای ایران بوده از این رو ایران ناگزیر به توسعه توان نظامی خود به ویژه در عرصه موشکی است.

<p>در این پژوهش ضمن بررسی تأثیر توان موشکی ایران در قطبش کشورهای منطقه به سمت قدرتهای بین المللی و منطقه‌ای، و ایجاد مسابقات تسلیحاتی و تغییر الگوهای دوستی/دشمنی، سعی بر این است نیم نگاهی به تلاش قدرتهای فرامنطقه‌ای و بین المللی به استفاده از موضوع توانمندیهای موشکی ایران(مصادره به نفع خود) و تقویت مقوله ایران هراسی در بین کشورهای منطقه و توجیه حضور خود در منطقه، داشته باشد.</p>	
<p>با بهره گیری از اسناد و منابع کتابخانه‌ای و اینترنتی موجود و استفاده از روش توصیفی به بررسی تأثیرات توان موشکی ایران بر میزان گرایش کشورهای خاورمیانه(مطالعه موردی کشورهای عرب حاشیه خلیج فارس)و یا حضور هرچه بیشتر قدرتهای فرامنطقه‌ای در کشورهای هدف پرداخته شده است.</p>	<p>روش پژوهش:</p>
<p>سؤال اصلی:توان موشکی ایران چگونه بر قطبش(گرایش) کشورهای منطقه خاورمیانه(مطالعه موردی کشورهای عرب حاشیه خلیج فارس) تأثیر گذار بوده است؟</p> <p>سؤال فرعی: قدرتهای فرامنطقه‌ای و بین المللی چگونه توانسته‌اند با استفاده از پروژه ایران هراسی حضور خود در منطقه، علی الخصوص در کشورهای عرب حاشیه خلیج فارس را توجیه کنند؟</p> <p>فرضیه اصلی:توان موشکی ایران با تغییر موازنه قدرت و تقویت الگوی دوستی و دشمنی در میان کشورهای منطقه، موجب گسترش مسابقه تسلیحاتی و قطبش دولتهای منطقه به قدرتهای فرامنطقه‌ای و گسترش اتحاد و پیمان‌های نظامی بین آنها شده است.</p> <p>فرضیه فرعی:قدرتهای فرامنطقه‌ای (امریکا- اروپا- رژیم صهیونیستی) با در دستور کار قرار دادن پروژه ایران هراسی و برداشت‌های نادرست دولتهای منطقه از ایران، موجب تقویت الگوی دشمنی کشورهای منطقه در روابط با ایران شده است و این کشورهای به بازار مناسبی برای فروش تسلیحات قدرتهای بزرگ بدل شده است.</p>	<p>سؤال و فرضیه تحقیق:</p>
<p>این پایان نامه شامل کلیات پژوهش، چهار فصل و نتیجه گیری به ترتیب زیر است:</p> <p>کلیات و طرح پژوهش - فصل اول چارچوب نظری پژوهش: در این فصل به بررسی و توضیح نظریه موازنه قدرت که توسط کنت والتز ارائه شده است، پرداخته و ارتباط آن را با موضوع پژوهش بیان می‌گردد. -فصل دوم به بررسی الزامات ژئوپلیتیک و ضرورتهای راهبردی برنامه موشکی ج.ا.ایران در محیط آنارشیک نظام بین الملل پرداخته شده است. - فصل سوم: در این فصل تأثیر سامانه‌های دفاع موشکی بر بازدارندگی منطقه‌ای ج.ا.ایران مورد بررسی و واکاوی قرار گرفته است. -فصل چهارم نیم نگاهی به سیاست امنیت منطقه‌ای ایران در بحران امنیتی غرب آسیا داشته است. - در نهایت این پژوهش با نتیجه گیری به پایان می‌رسد.</p>	<p>روند پژوهش:</p>
<p>با استفاده از نظریه موازنه قدرت کنت والتز و شواهد و قرائن موجود، فرضیه اصلی پژوهش مبنی بر اینکه توان موشکی ایران، موازنه قدرت را در منطقه غرب آسیا به نفع ایران بر هم زده است و موجب نوعی مسابقه تسلیحاتی و گرایش کشورهای منطقه علی الخصوص کشورهای عرب حاشیه خلیج فارس به قدرتهای فرامنطقه‌ای و شکل گیری ائتلاف‌ها و اتحادها با آنها شده است ، که این مهم با نیم نگاهی به آمار و ارقام مبادلات تسلیحاتی کشورهای هدف در منطقه و تفاهم‌نامه‌های صورت گرفته و پایگاه‌های نظامی واگذار شده به قدرتهای فرامنطقه‌ای قابل درک است.</p> <p>اما در پژوهش حاضر فرضیه دیگری نیز مطرح گردیده که به ظاهر فرعی و کم رنگ است اما در راستای پاسخ به بسیاری از تفکرات درونی و بیرونی و مقایسه ایران با دیگر کشورها(به عنوان مثال شوروی سابق) و تعویض جایگاه عوامل برهم زننده نظم منطقه و ایجاد گاه و بیگاه جلوه های نوین معمای امنیتی در محیط پیرامونی ایران عنوان شده است. در جهت اثبات این فرضیه دلایل و شواهد مدون و مستندی بخصوص از منابع غربی و از افق دید تحلیل گران و نظریه پردازان غربی بیان شده است که در بسیاری از آن منابع بر لزوم وجود ایرانی قدرتمند برای ثبات منطقه غرب آسیا اشاره شده است. در مواردی همچون گزارشات رسمی موسسه «رند» شاهد اذعان آشکار تحلیل گران بر صلح آمیز بودن قدرت موشکی و تسلیحاتی ایران شده است که میتواند به موارد ذیل اشاره نمود:</p>	<p>مهمترین یافته ها :</p>

- جمهوری اسلامی یک دولت تجدیدنظرطلب است که به دنبال تضعیف نظم تحت سلطه آمریکا در خاورمیانه است. با این حال، جاه طلبی های سرزمینی ندارد و به دنبال تهاجم، تسخیر یا اشغال سایر ملل نیست.
  - تسلیحات موشکی و هسته ای احتمالاً اهداف سنتی امنیت ملی ایران از جمله بازدارندگی از حمله ایالات متحده یا اسرائیل را تقویت می کند.
  - بعید است ایران از توان موشکی و یا تسلیحات اتمی علیه سایر کشورهای مسلمان استفاده کند، به ویژه با توجه به کاهش نفوذ و زوال اقتصاد. با توجه به برتری نظامی فوق العاده اسرائیل، بعید است که از آنها علیه اسرائیل استفاده کند.
  - حکومت ایران از تروریسم به دلایل ایدئولوژیک استفاده نمی کند. در عوض، حمایت ایران از تروریسم با محاسبات هزینه و سود و با هدف حفظ بازدارندگی و حفظ یا گسترش نفوذ خود در خاورمیانه انجام می شود.
  - در اختیار داشتن تسلیحات هسته ای ایران بی ثباتی بیشتری در خاورمیانه ایجاد خواهد کرد. تبادل هسته ای سهوی یا تصادفی بین اسرائیل و ایران یک احتمال خطرناک است. با این حال، شواهد زیادی وجود ندارد که نشان دهد عناصر سرکش می توانند به راحتی به سلاح های هسته ای ایران دسترسی داشته باشند، حتی اگر جمهوری اسلامی سقوط کند.
  - عناصر نخبگان سیاسی، ممکن است مهدوی یا هزاره پرشور باشند، اما اعتقادات آنها مستقیماً با سلاح های هسته ای مرتبط نیست و تصمیم گیری هسته ای ایران را شکل نخواهد داد.
- از این قسم موارد و بیشتر در مقالات و گزارشات متعددی به رشته تحریر در آمده است، اما به نظر می رسد بازار پر مشتری و پر سود تسلیحاتی در غرب آسیا، مانع از دیده شدن این نظرات در جامعه جهانی شده است، چیزی که منافع مادی قدرتهای بین المللی و فرمانطقه ای را به خطر می اندازد که نیاز مبرم به تبیین دارد. به امید روزی که آیندگان در این راستا قدمهای بزرگتر و مستحکمتری بردارند.

